

Hva kjennetegner bærekraftig reiseliv?

Innlegg under "Naturverdier og verdiskaping. Konferanse om reiseliv i og ved verneområdene – muligheter og miljøutfordringer".

Arrangert av Direktoratet for naturforvaltning

Rica Hell Hotel, Stjørdal

27-28. februar 2008

Om forskningssenter for geoturisme og berekraftig reiseliv

- **Bakgrunn**

- Etablert av Høgskulen i Sogn og Fjordane og Vestlandsforskning i Sogndal 2. mai 2008 med Stortingets næringskomité som gjester
- Spissområde geoturisme og berekraftig reiseliv
- Strategisk forskning til støtte for realisering av mål for reiselivsutvikling

- **Forskergruppe på ca 7 årsverk**

- **Større pågående forskningsprosjekt**

- Sustainable Destination Norway (2008-10), samarb. med Univ i Stavanger og Høgskulen i Finnmark, finansiert: Norges forskningsråd/NHD
- Vindkraft og reiseliv (2007-08), finansiert: Vestavind AS
- Fritidsforbruk (2008-10), finansiert Norgens forskningsråd "Miljø 2015", samarb. med NTNU og SIFO
- Nasjonalpark og reiseliv (2008-10), finansiert Norgens forskningsråd "Miljø 2015", samarb. med Univ i Klagenfurth

Forskingssenter for
geoturisme og berekraftig reiseliv

Disposisjon

- **Opphavet til "bærekraftig reiseliv"**
 - En introduksjon om "bærekraftig utvikling"
- **Bærekraftig reiseliv som offisielt mål i norsk reiselivspolitik**
 - Fare for at det blir "berre kraftig reiseliv"?
- **De tre bærekraftutfordringene for reiselivet**
 - Reiseliv som del av problemet
 - Reiseliv som offer for utviklingen
 - Reiseliv som del av løsningen
- **Oppsummering**

Bærekraftig utvikling

- **Bakgrunn**

- Bærekraft: Naturvitenskapelig og relativt enkelt begrep knyttet til ressursforvaltning og miljødebatten
- Utvikling: Samfunnsfaglig og komplisert begrep knyttet til utviklings- og fordelingsdebatten
- Lansert som politisk mål i 1987 i Brundtlandrapporten

- **Anvendelsesområde**

- Et spesifikt begrep og politisk mål, ikke et generelt begrep og mål som skal omfatte "alt"

- **Klart eller uklart innhold?**

- Kontroversielt innhold med vide tolkningsmuligheter - Brundtlandrapporten gir selv seks forskjellige definisjoner som ikke nødvendigvis er forenelige (Mähler, 1990)
- Men samtidig mulig å bli enig om noen kjernekarakteristika

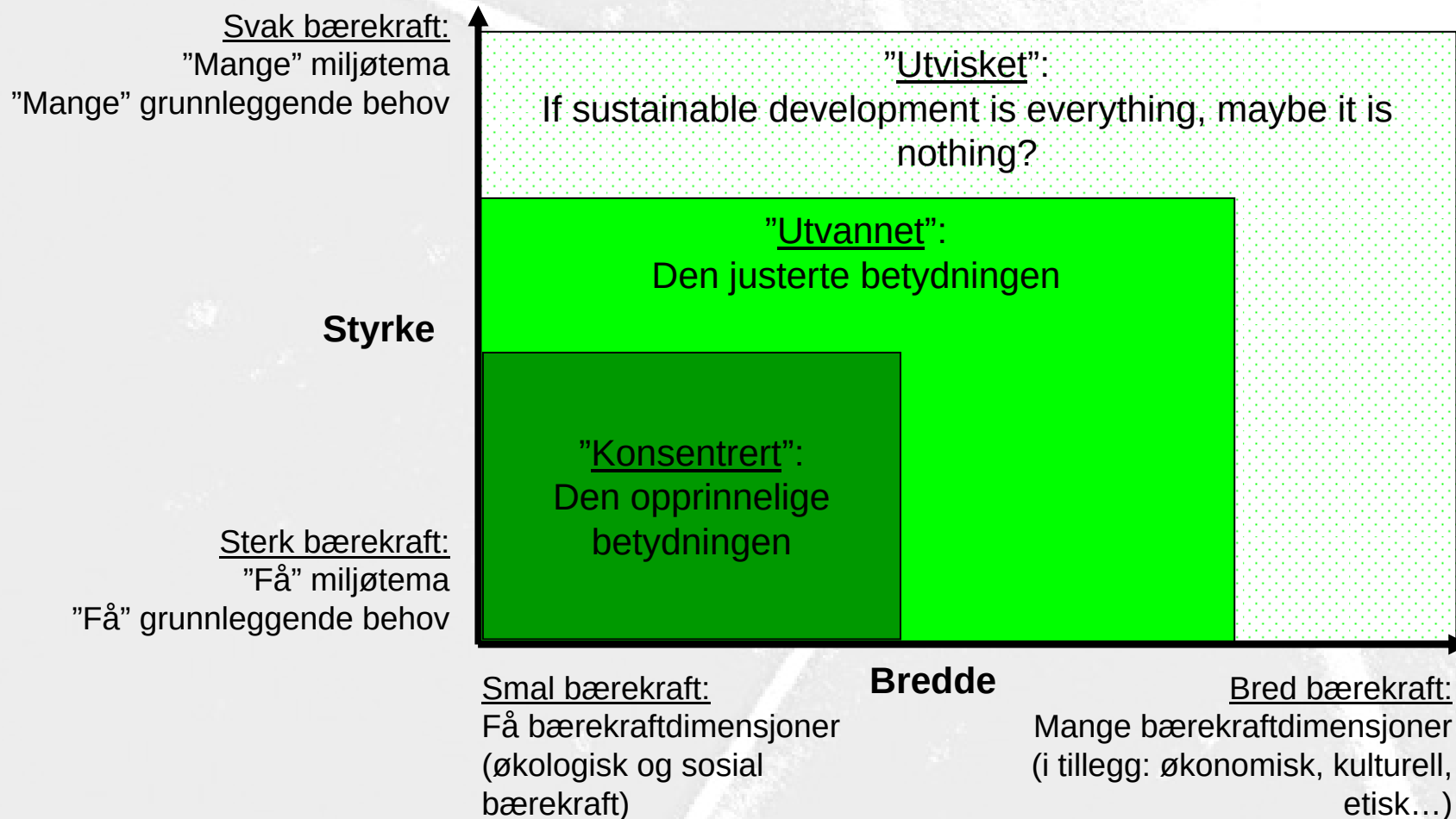
- **Kjernekarakteristika**

- Økologisk bærekraft: opprettholdelse av de sentrale naturlige økosystemene ("life support systems")
- Sosial bærekraft: alle i dag (global rettferdighet) og alle i fremtiden (generasjonsrettferdighet) har lik rett til å få dekket sine grunnleggende behov

"Kampen" om begrepet

- **Hva består "kampen" i?**
 - Tolke innholdet
 - Endre innholdet
- **Tolke innholdet**
 - Pga (vedvarende) uavklarte forhold ved begrepet
 - Ved ny kunnskap
 - Ved overføring av bærekraftmålet fra en generell til en mer spesifikk sammenheng
- **Viktige uavklarte forhold**
 - Hvilke er de sentrale økosystemene og hva er naturens tåleevne for disse?
 - Hvor går grensen for "grunnleggende behov" og hvor "lik" er "rettferdig fordeling"
 - Tema som ikke var med i Brundtlandrapporten og Agenda 21: militæret, atomkraft, multinasjonale selskaper og **reiseliv** (!)
- **To motivasjoner for å endre innholdet i begrepet**
 - Negativ strategisk: Uenig i bærekraftmålet → utvanne begrepet
 - Positiv strategisk: Enig i bærekraftmålet og ønske om å "koble seg på" debatten og prosessen → utvide begrepet

Endring av innholdet i begrepet

Bærekraftig reiseliv på den internasjonale dagsorden

- **Pre-bærekraftdebatten**
 - Økoturisme som virkemiddel for å fremme utvikling i den fattige del av verden
- **1995: Reiselivets internasjonale handlingsplan for bærekraftig utvikling (Agenda 21)**
 - Adopterer Elkingtons "triple bottum line" tilnærming
 - Men sier at bærekraftig reiseliv inneholder tre likeverdige dimensjoner: miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft
- **FN om bærekraftig reiseliv**
 - 1999: første int. FN konferanse:, styrking av internasjonal flyturisme viktigste bidrag til utvikling av fattige land
 - 2002: FNs år for økoturisme, problematiserer også selve reisen
- **2005: Reiselivets oppsummering av sin Agenda 21**
 - Registrerer at strengere miljøreguleringer ikke har kommet og (derfor) har ikke etterspørselen etter miljøvennlige produkter heller kommet.
 - Mener seg derfor "fritatt" fra sitt selvpålagte krav om streng selvregulering

Bærekraftig reiseliv på den norske dagsorden

- **Regjeringens strategiske plan for reiselivsnæringene vinteren 2007**
 - *"Regjeringens mål er å bidra til å utvikle og fremme Norge som et bærekraftig reisemål"*
 - Første gang bærekraftig utvikling blir gjort gjeldende eksplisitt for norsk reiselivsutvikling
- **Foreløpig avklaring av innholdet i målet**
 - *"Regjeringen ønsker å utvikle og fremme Norge som bærekraftig reisemål på en måte som tar vare på og styrker natur, kultur og miljø, sosiale verdier og økonomisk levedyktighet i et langsiktig perspektiv"*
 - Her finner vi igjen "tripple bottum line", men regjeringen sier samtidig:
 - *"Regjeringen legger Brundtlandkommisjonens definisjon av bærekraft og FNs definisjon av og mål for et bærekraftig reisemål til grunn for hva som er et bærekraftig reiseliv"*

Bærekraftig reiseliv: faren for å utvikle seg fra "konsentrert" til "utvannet" bærekraftdefinisjon?

- Innspill fra NHO reiseliv i samarbeid med Innovasjon Norge: Hva bør bærekraftig reiseliv være "på norsk":

Bevaring av natur, kultur og miljø

1. Kulturell rikdom
2. Landskapets fysiske og visuelle integritet
3. Biologisk mangfold
4. Rent miljø og ressurseffektivitet

Styrking av sosiale verdier

5. Lokal livskvalitet og sosial verdiskapning
6. Lokal kontroll og engasjement
7. Jobbkvalitet for reiselivsansatte
8. Gjestetilfredshet og trygghet; opplevelseskvalitet

Økonomisk levedyktighet

9. Økonomisk levedyktige og konkurransedyktige reiselivsdestinasjoner gjennom lokal verdiskapning
10. Økonomisk levedyktige og konkurransedyktige reiselivsbedrifter

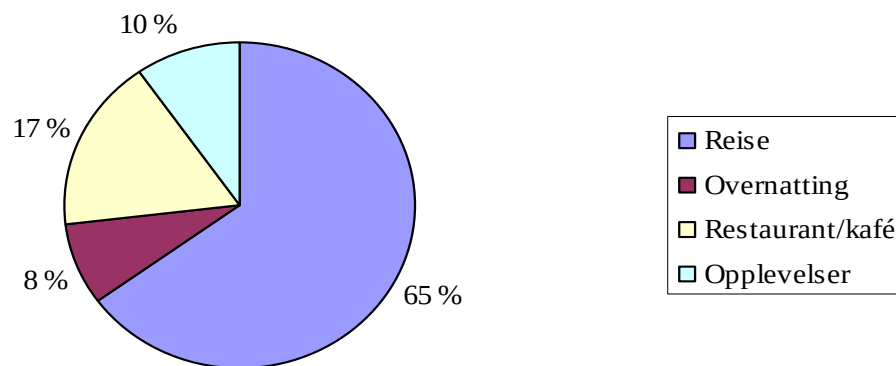
Kilde: NHO høsten 2007: forprosjekt om bærekraftig reiseliv

De tre bærekraftutfordringene

- **Del av problemet**
- **Offer for den ikke-bærekraftige utviklingen**
- **Del av løsningen**

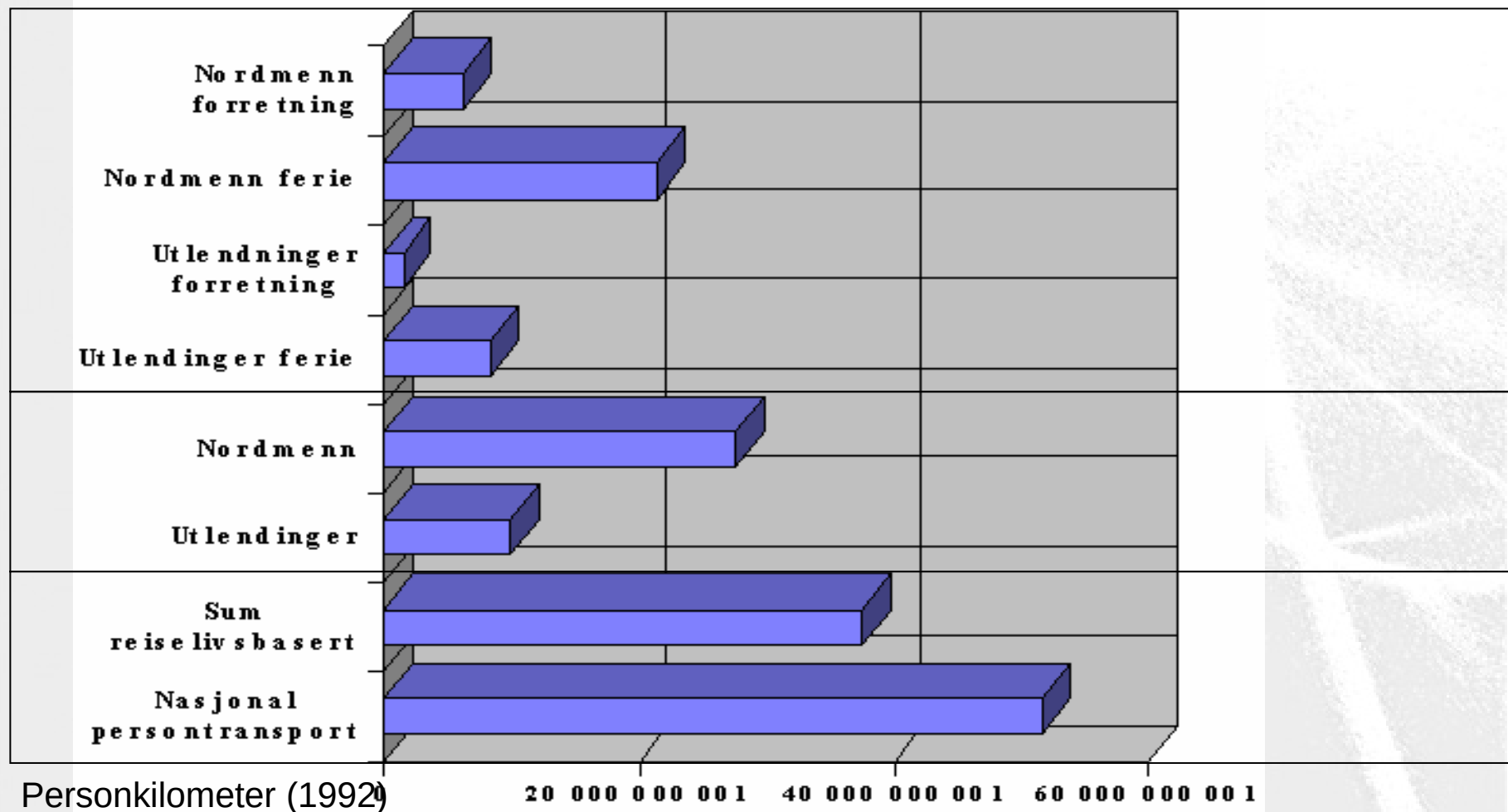
Reiseliv som del av problemet: Utslipp og energi

Utsleppstype	Reiseliv	Norge totalt	Del reiseliv
Karbondioksid, CO ₂	4.425.764	33.287.000	13,3 %
Nitrogenoksid, NO _x	39.934	222.700	17,9 %
Karbonmonoksid, CO	152.159	590.000	25,8 %
Flyktige organiske sambindingar, VOC	46.183	175.500	26,3 %
Svoveldioksid, SO ₂			

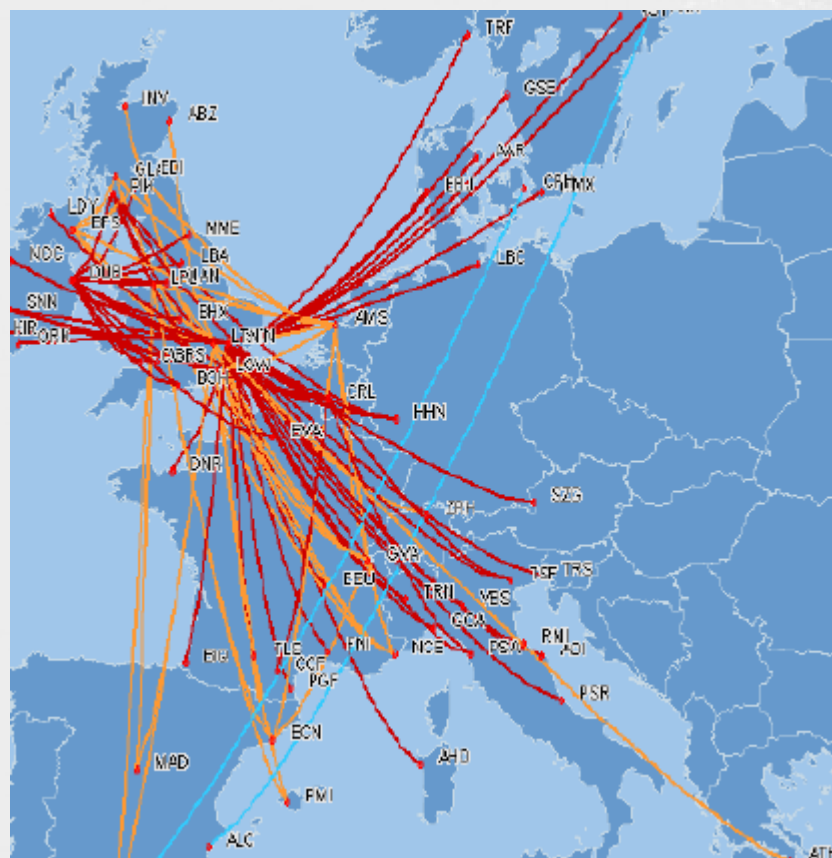
Kilde: Vestlandsforskning

Reiseliv som del av problemet: persontransport

Reiseliv som del av problemet: Økning i lavprisflyruter i Europa

2001

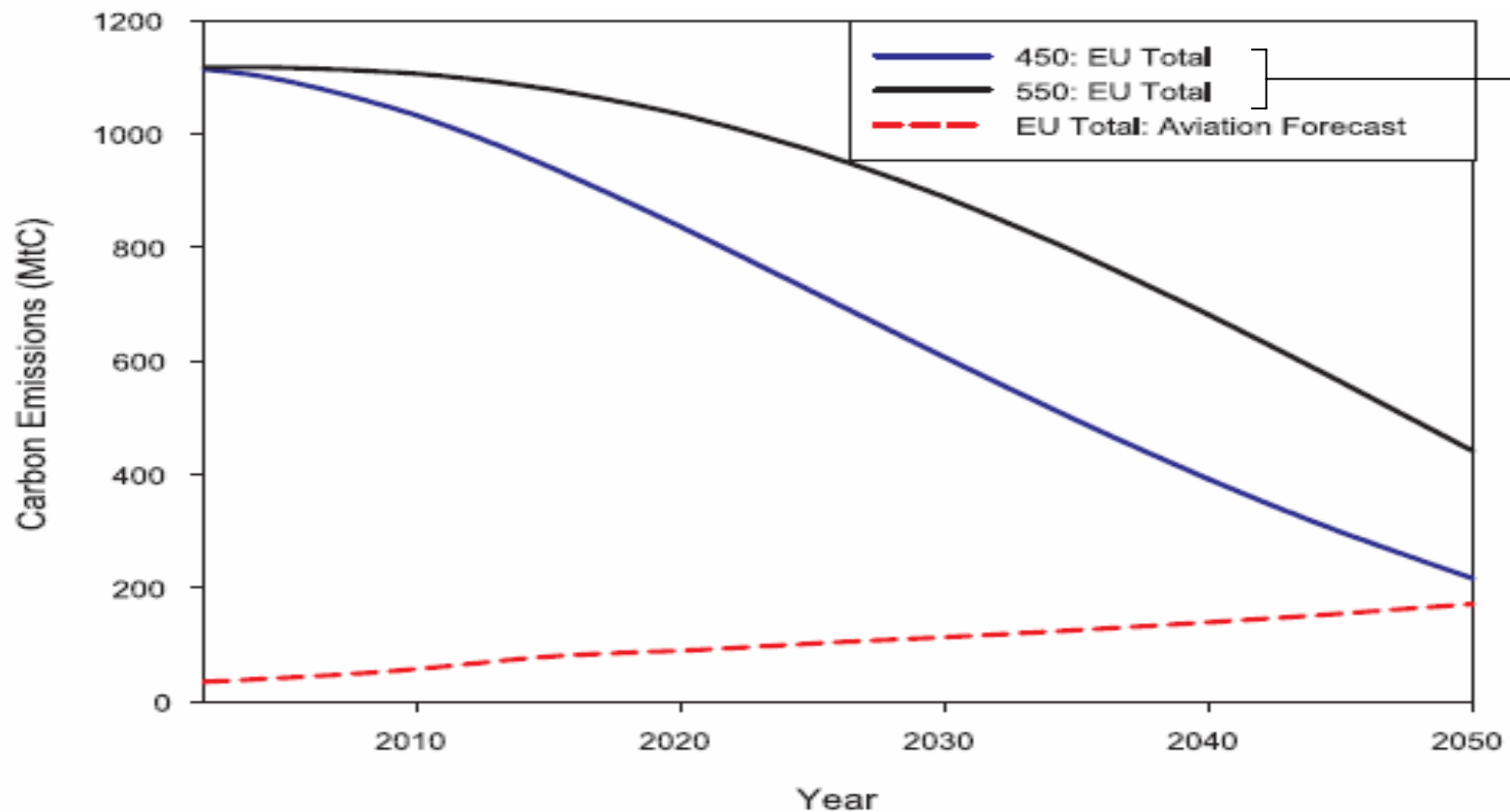

2005

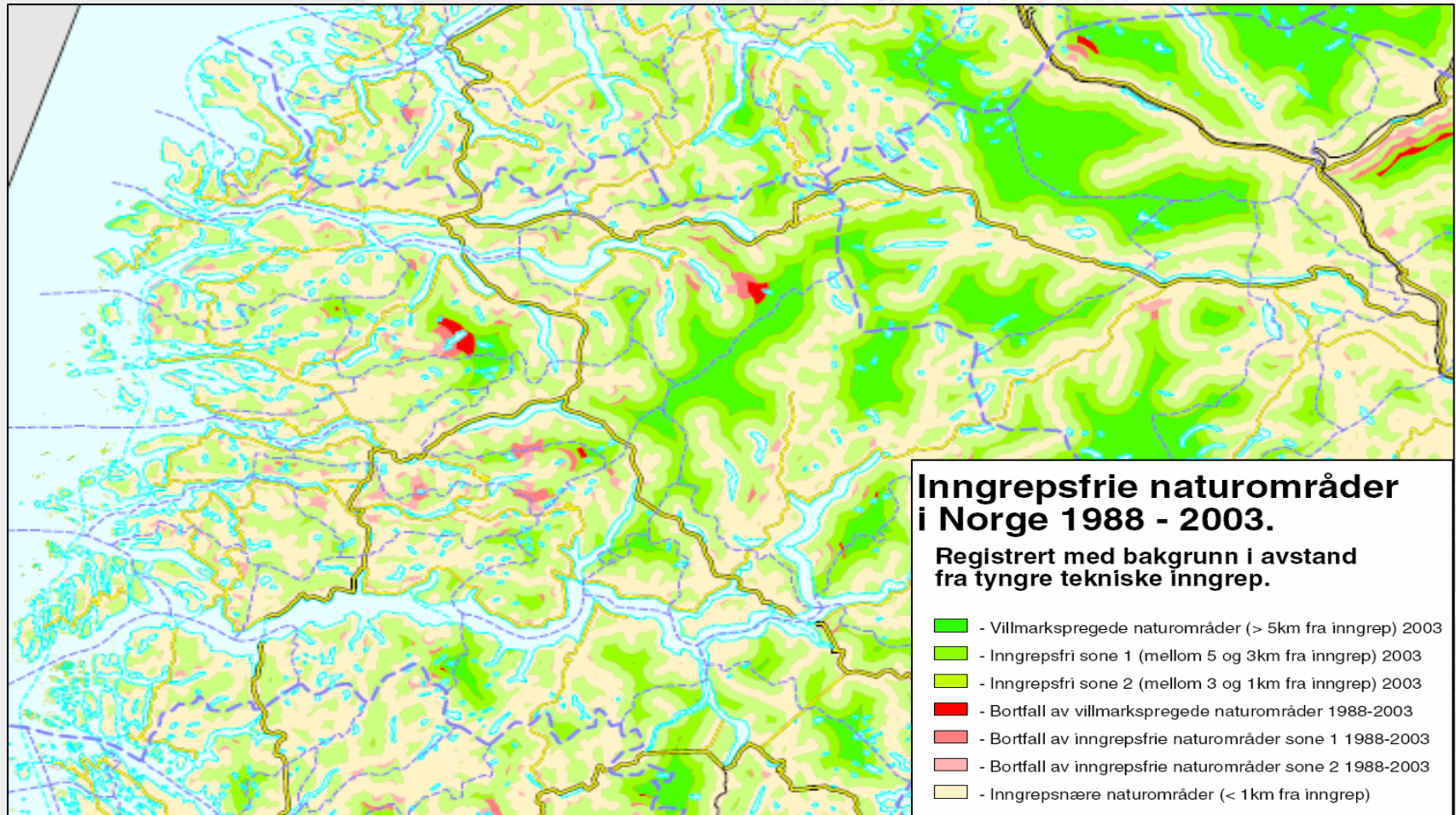
Reiseliv som del av problemet: Utslipp fra luftfart innen EU

EUs mål om reduksjon av klimagassutslipp (med to ulike forutsetninger)

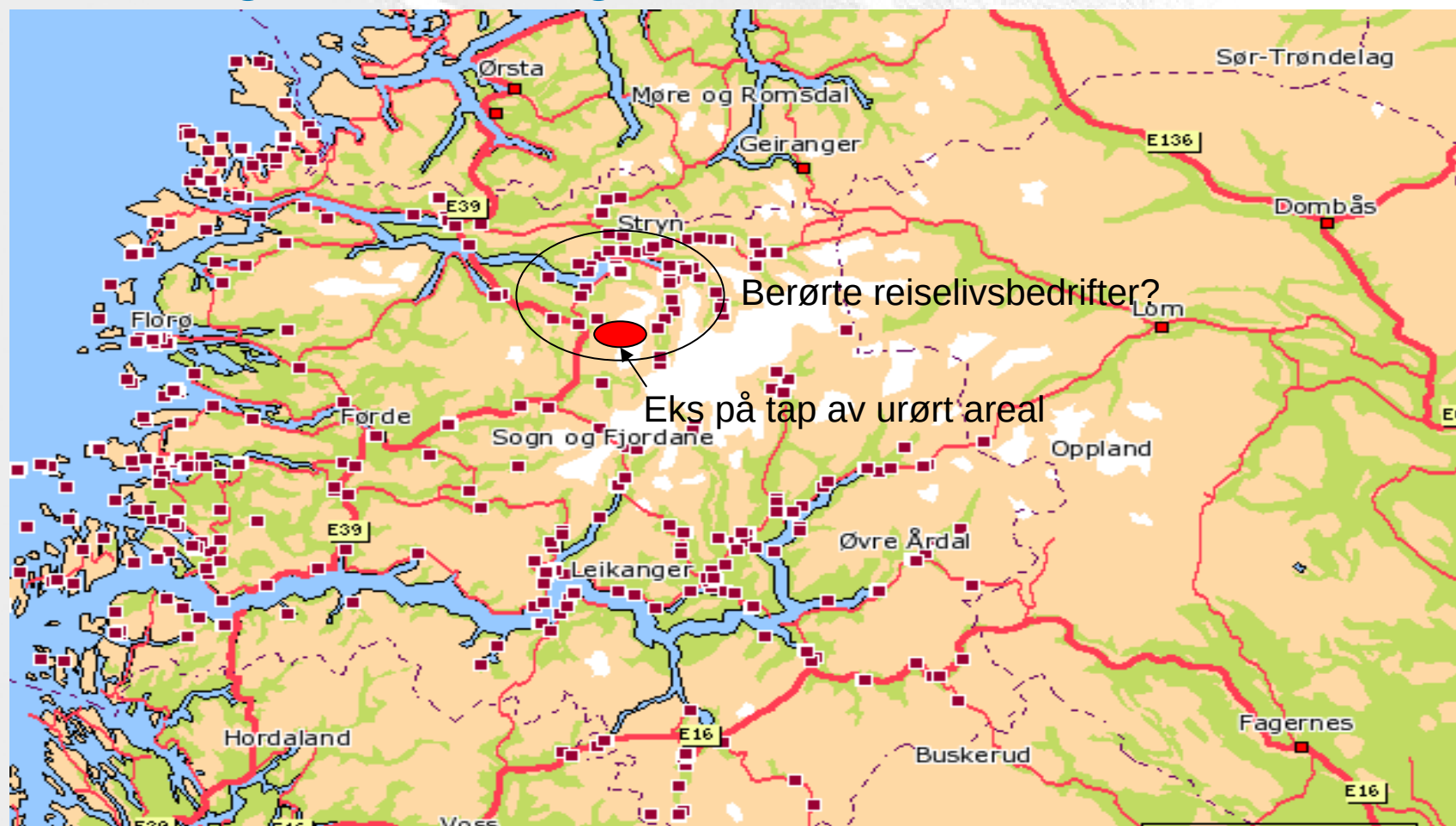

Source: Bows et al. 2006

Reiseliv som offer for utviklingen: Tap av urørt areal

Reiseliv som offer for utviklingen: Tap av urørt areal og lokalisering av reiselivsbedrifter

Reiseliv som offer for utviklingen: Endring av kulturlandskapet i utmark

1994

2004

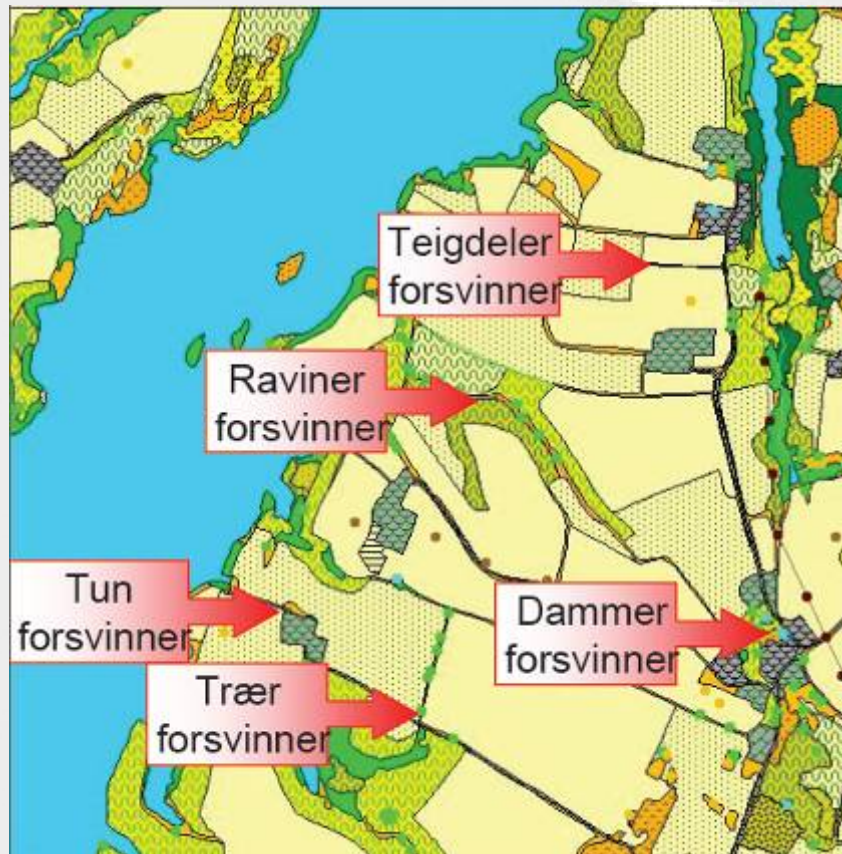

Kilde: Norsk institutt for jord og skogkartlegging (NIJOS)

Reiseliv som offer for utviklingen: Endring av kulturlandskapet i innmark

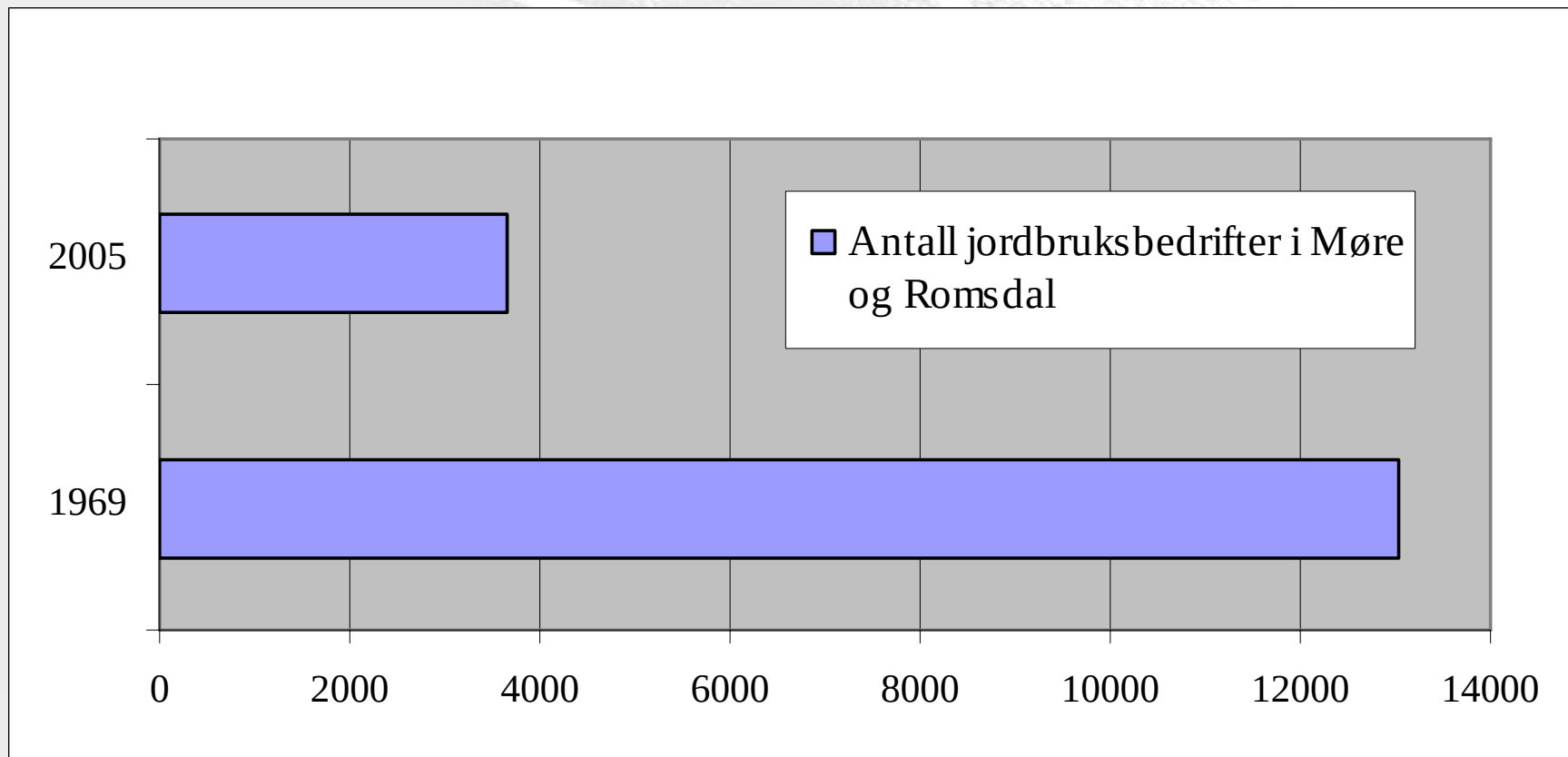
1965

1998

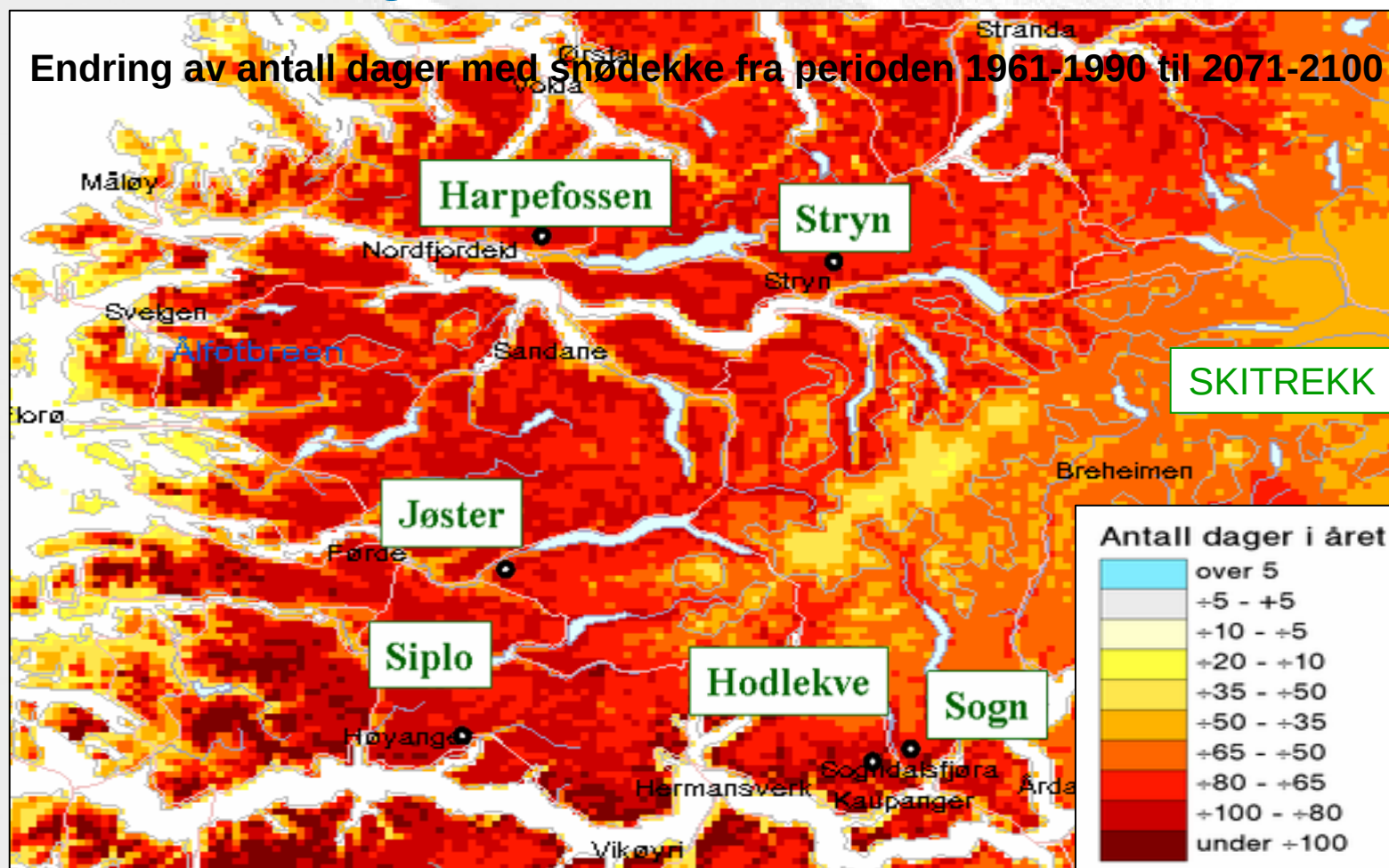
Kilde: Norsk institutt for jord og skogkartlegging (NIJOS)

Reiseliv som offer for utviklingen: Tap av "landskapsforvaltere"

Kilde: SSB

Reiseliv som offer for utviklingen: Klimaendringer

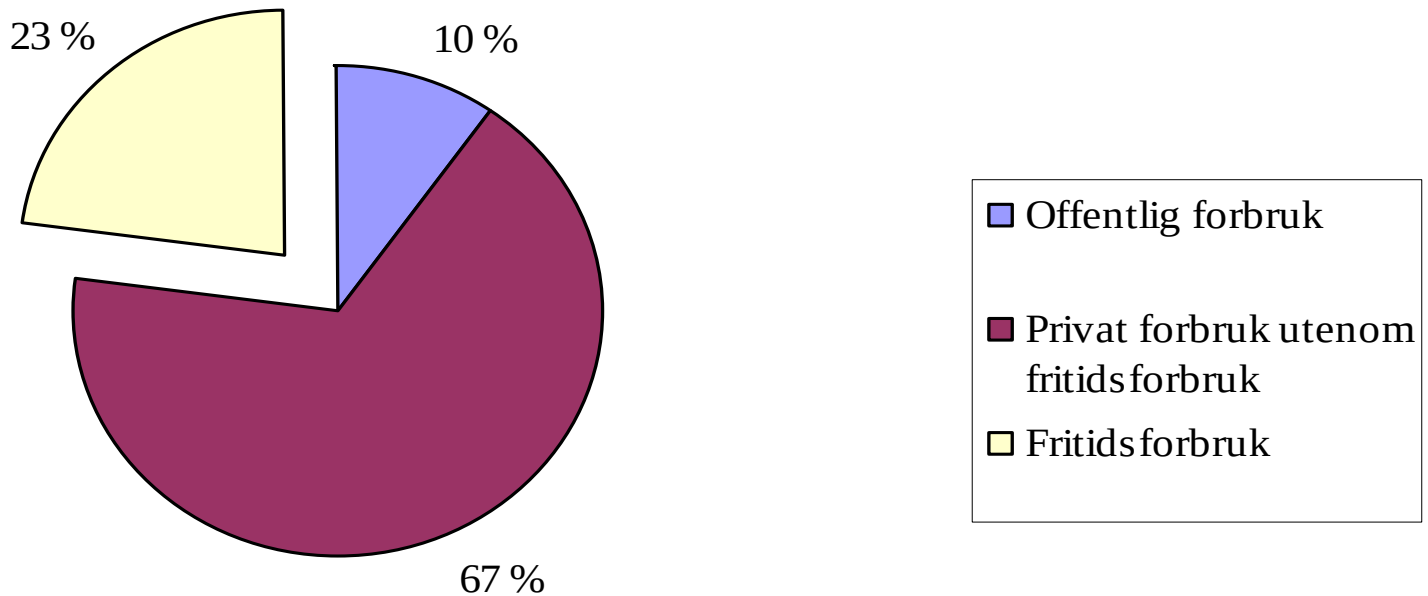

Reiseliv også som del av løsningen på bærekraftproblemene?

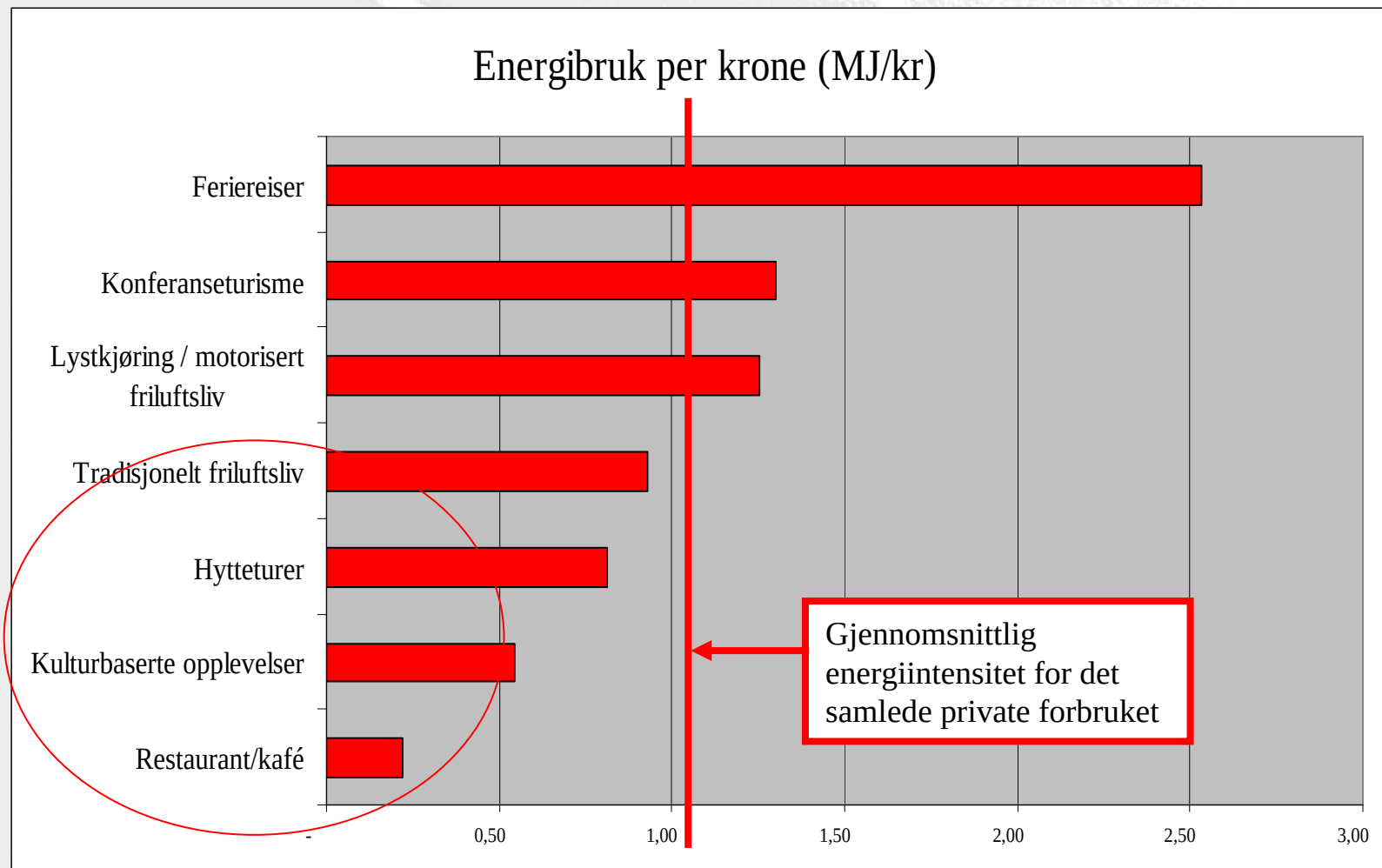
- **Kan reiselivet bidra i bærekraftarbeidet ut over å redusere sin egen miljøbelastning?**
 - Vinn-vinn tilnærming: prioriter miljøtiltak som har en læringseffekt tilbake til "hverdagen"
 - Mer instrumentell enn tanken om at "naturnært friluftsliv vil gjøre folk mer glad i naturen og dermed øke oppslutningen om en ambisiøs miljøpolitikk"
- **To konkurrerende hypoteser**
 1. Når vi har "fri" tar vi også fri fra våre miljøholdninger
 2. Når vi har "fri" er vi særlig åpne for å lære oss en mer miljøvennlig praksis, som vi så tar med oss tilbake til "hverdagslivet"
- **Endringsmekanismer**
 1. Endre etterspørselen (forbrukerinnretning) ved å
 2. Endre tilbudet (næringsinnretning)
- **Endringstema**
 - **Biff** (hva vi spiser), **Bil** (hvordan og hvor mye vi reiser) og **Bolig** (hvordan vi bor)

"Læringspotensialet" for å lære mer miljøvennlig atferd når vi har "fri"

Energiforbruk (MJ)

”Læringsarenaer”

"BIFF": kan vi lære å spise mer miljøvennlig når vi har "fri"?

- **Utgangspunkt**

- Overgang til økologisk og lokal mat kan medføre 10% reduksjon i energiforbruk og klimagassutslipp fra ditt matvareforbruk
- Men i Norge er det bare ca 1% av matvareforbruket som er "økologisk"

- **Øko- og lokalmat i reiselivet**

- DNTs satsing på "kortreist mat" (20 hytter i 2007)
- Gardsmatbedrifter og gardsmatrestauranter (ca 200 stk)
- Choice hotellenes satsing på økologisk mat (fra 1.2 2008 tilbyr de økologisk frokost på alle sine hoteller)
- Slowfood bevegelsen (nå 11 lokallag i Norge)

"BIL": kan vi lære å reise mer miljøvennlig når vi er på ferie?

- **Utgangspunkt**

- Privatbil- og (særlig) flytransport øker så mye at de miljøteknologiske tiltakene ikke klarer å hindre en økning i miljøbelastningen fra persontransporten

- **"Bærekraftig mobilitet" i reiselivet**

- Omfanget av besøk på DNTs hytter øker år for år
- Sykkelturisme øker i Norge og internasjonalt
- "Sydentur" med tog øker (eks Star Tours "Blue train")
- Bilfrie destinasjoner (så langt ingen i Norge!)
- "Slow movement" (www.slowmovement.com)

Star Tours
Blue Train

Rallarvegen

Norsk English Kontakt oss

"BOLIG": kan vi lære å bo mer miljøvennlig når vi er på ferie?

- **Utgangspunkt**

- "Bolig" står for om lag 1/3 av klimagassutslippene fra vårt private forbruk

- **"Økobiliger" i reiselivet**

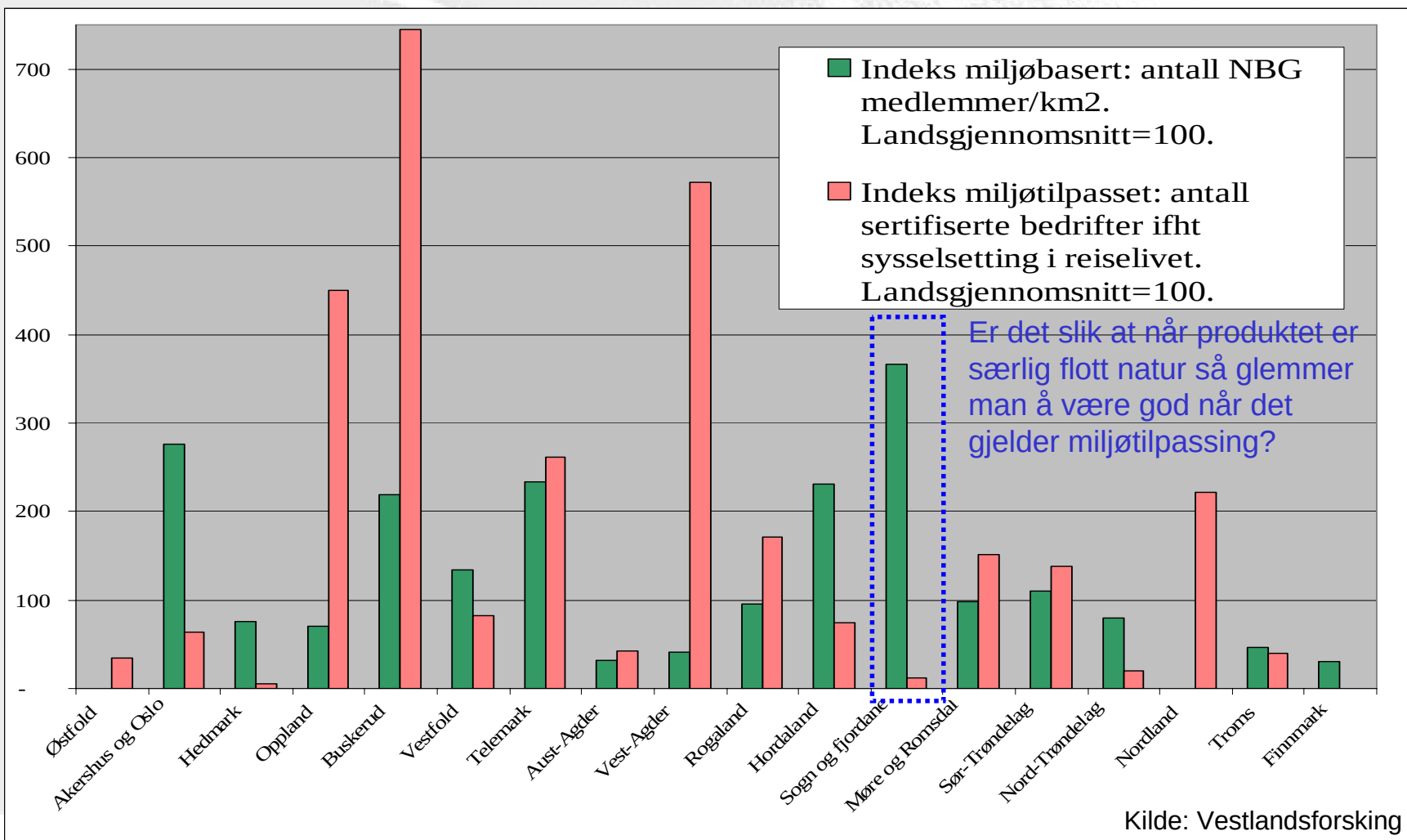
- "Det enkle hyttelivet" – overførbare idealer til den "vanlige" boligen?
- Men, antall, størrelse, avstand til og materiell standard på hytter har økt dramatisk de siste årene – krever i tilfelle sterkere styring av hytteutbyggingen
- Læring på en lavere skala: "spareinnretninger" på hotellrom

Eller:

Norsk reiseliv: et problem at miljøbasert ikke hen ger sammen med miljøtilpasset reiselivsprofil?

Transport: den store (eller ikke så store?) bærekraftutfordringen for reiselivet

- **Klimanøytralisering som hovedstrategi i norsk klimapolitikk**
- **Men hva betyr det i praksis?**
- **Eksempel fra regjeringens strategiske plan for reiselivet:**

Klimanøytral bilutleie

Satsing på bærekraft har betydning også for eksempel for bilutleie. Avis Bilutleie er 100 prosent klimanøytral i driften etter mønster tilrettelagt av FN. Gjennom GRIP (stiftelsen «Grønt i praksis») og selskapet CO2focus, har Avis Bilutleie inngått en samarbeidsavtale om kjøp og administrasjon av FN-godkjente klimakvoter. Selskapet nøytraliserer alle sine klimautslipp fra firmabiler, flyreiser og strømforbruk ved å benytte sertifiserte klimakvoter og leier også ut klimanøytrale biler til kunder med firmaavtale. En klimanøytral bil innebærer at man reduserer utslipp i et U-land like mye som den mengden CO2 som slippes ut gjennom egen kjøring. Eksempelvis vil en bil som kjører **25 000 km** i året med et forbruk på **0,8 liter** bensin per mil, slippe ut 2,8 tonn CO2. Prisen for å klimanøytralisere denne bilen vil være **445 kroner per år**.

Tre hovedstrategier for et mer bærekraftig reiseliv

Utfordring	Næringen	Myndighetene
Del av problemet	Miljøsertifisering og utvikle tiltak også ifht inn/ut transport	Stimulere og regulere på områdene Biff, Bil og Bolig
Offer for en ikke bærekraftig utvikling	Sårbarhetsanalyse og samarbeide om ressurspleie	Bruke miljøindikatorer og styrke innsats for ressurspleie
Del av løsningen	Informere kundene om bærekraft	Legg til rette for "læring i ferien"